

Obsah

Úvod do Linuxu	7
Co je vlastně Linux?	7
Ubuntu jako distribuce Linuxu	12
Odvozeniny a varianty Ubuntu	13
Pro koho je kniha určena	15
Hlášení chyb	17
Poděkování	18
Přípravy na instalaci	19
Minimální požadavky	19
Podpora hardwaru	21
Ubuntu a Windows na jednom počítači	21
Co udělat před instalací	23
Živé DVD	25
Nastavení BIOSu	27
Instalujeme Ubuntu	29
Jazykové nastavení	29
Časové pásmo	30
Rozložení klávesnice	31
Rozdělení disku	32
Migrace dokumentů a nastavení	36
Vytvoření uživatele	37
Zahájení instalace	38
Problémy při instalaci	39
Wubi – instalace Ubuntu do Windows	40
První start po instalaci	43
Přihlášení	44
Ukončení práce	46
Co byste měli udělat po instalaci	47

Pracujeme s Ubuntu **53**

Pracovní plocha	54
Virtuální plochy	55
Ikony	56
Panely	57
Nabídka Aplikace	58
Nabídka Místa	59
Nabídka Systém	63
Nabídka Volby	64

Aplikace v Ubuntu **79**

Programy pro kancelář: OpenOffice.org	79
Brouzdání na Internetu	82
Práce s e-maily	88
Rychlá komunikace po síti	92
Telefonování s programem Skype	94
Práce s obrázky	96
Hudební aplikace	101
Přehrávání filmů	104
Vypalování disků	105
Souborové manažery a práce s archivy	106
Textový editor gedit	108

Hry v Ubuntu **111**

Akční střílečky	114
Strategické hry	119
Simulátory	122
Další hry	124
Emulátory	127

Zkrášlujeme a zlepšujeme Ubuntu **131**

Změny vzhledu	131
Další grafická prostředí	136
Přihlašovací obrazovka – GDM	141
Akcelerace grafické karty	142
Informace na obrazovce – applety a desklety	144
Informace o stavu hardwaru	149
Klávesové zkratky pro urychlení práce	151
Tajná nastavení systému	152
Zrychlení Ubuntu Linuxu	153
Úklid mezi nainstalovanými balíčky	156

Správa systému

159

Základní informace o správě softwaru	159
Správa zdrojů	160
Instalace a odstranění balíčků	165
Přidat/Odstranit	166
Správce balíčků Synaptic	168
Aktualizace nainstalovaného softwaru	172
Správa softwaru v konzoli	173
Bezpečnost v Ubuntu	175
Firewall	177
Správa tisku	180
Uživatelé a skupiny	182
Oprávnění	183
Zálohování	184
Sledování systému	185
Datum a čas	186
Podpora více jazyků	187
Připojení k síti	188
Síťové nástroje	190
Služby systému	191
Správce nesvobodných ovladačů	192
Systémový protokol	193
Správa diskových oddílů	193
Ruční nastavení monitoru	194
Práce v textovém prostředí	195

Časté dotazy a problémy

209

Kde jsou disky?	209
Jak se v Ubuntu přihlásím jako root?	210
Jak aktivovat uživatele root?	210
Nemám právo používat sudo	210
Když zadávám heslo v konzoli, nic se nepíše	211
Jak mám editovat konfigurační soubor?	211
Nejdou uložit změny v konfiguračním souboru	211
Nehraje hudba ani žádné zvuky	211
Problémy s PulseAudio	212
Mám grafickou kartu ATI/NVIDIA a obrazovka je špatně nastavená	214
Nemůžu přehrát video, zvuk a některá DVD	215
Chybová hlášení správce softwaru	216
Jak odstraním Ubuntu?	217
Zmizela startovací nabídka, nemohu spustit Ubuntu	218
Jak v Ubuntu nainstaluji program?	219
Jak nainstalovat RPM soubor?	219

Jak instalovat .tar.gz nebo .tar.bz2?	220
Jak nainstalovat Kubuntu, Xubuntu, Edubuntu?	220
Mám nainstalováno KDE/XFCE, ale stále se spouští GNOME	221
Zapomněl jsem své heslo, co mám dělat?	221
Chtěl bych defragmentovat disk	221
Našel jsem chybu v programu, co s ní?	222
Mohu odstranit balíček ubuntu-desktop?	222
Internet funguje velmi pomalu	222
Omylem jsem si smazal data z disku	223
Kde seženu antivirus nebo firewall?	223
Jak zobrazím skryté soubory a adresáře?	224
Jak napíšu zavináč nebo jiný speciální znak?	224
Je zápis na oddíly Windows bezpečný?	225
Chci se zbavit některých ikoněk na ploše	226
Nefunguje práce se šablonami v Nautilusu	226
Proč se systém ptá na spuštění textového souboru?	228
Po startu není zapnutý NumLock	228
Nefunguje mi hardware nebo periferie!	228
Chybí mi aplikace z Windows	229
Pády aplikací a další problémy	232
Nespustí se grafické prostředí	233
Nabíhání Ubuntu se zasekne	234
Záchranný režim	236
Aktualizace systému na novou verzi	237

Další zdroje informací **241**

Komunitní servery	241
Placená podpora	243
Odkazy na další užitečné stránky	243
Jak hledat přes Google?	245
Tištěná média o Linuxu	246
Zdroje informací pro knihu Ubuntu	246

Literatura **247**

Seznam tabulek **249**

Seznam obrázků **251**

Rejstřík **257**

Úvod do Linuxu

Rozšířená a nejčastěji používaná definice tvrdí, že *Linux je volně dostupný operační systém s velkým množstvím aplikací*. Říká se o něm, že je spolehlivý, bezpečný a je zadarmo. *Ubuntu*, jemuž se v knize věnujeme, je jedna z nejrozšířenějších verzí (či spíše variant) Linuxu. Některé z vlastností Linuxu – tedy i Ubuntu – se vám pokusíme přiblížit v této knize, ale ještě předtím si v úvodu objasníme některé drobnosti, pojmy a okolnosti:

- vysvětlíme, co znamená pojem Linux a Ubuntu;
- řekneme si něco o licencích softwaru a historii Linuxu;
- ukážeme si, jak pracovat s knihou Ubuntu – Praktická příručka uživatele Linuxu.

Výše uvedená definice Linuxu i Ubuntu je sice trochu nepřesná, nicméně pro normální uživatele zcela dostačující. Jestliže kapitolu nechcete zkoumat dopodrobna, lze ji s klidným svědomím přeskochit. Vrhout se můžete rovnou do příprav na instalaci v kapitole „Přípravy na instalaci“, str. 19. Vrátit se sem můžete kdykoliv, když vám nebude jasný význam některého pojmu.

Co je vlastně Linux?

Proč je předchozí definice nepřesná? Linux je původně název pro jádro operačního systému, napsané Linusem Torvaldsem. *Operační systém* je základní vrstva softwaru, která „oživuje“ počítač a umožňuje vám, uživatelům, instalovat a používat jednotlivé programy, tzn. psát text, poslouchat hudbu nebo prohlížet fotografie. Pojmem *jádro* (*kernel*) se pak označuje základní komponenta každého operačního systému – toto jádro ovládá hardware, zprostředkovává jeho funkce aplikacím a řídí celý běh systému. Přes všechnu svoji důležitost je jádro systému pro běžného uživatele v podstatě neviditelné, protože mu neposkytuje žádné funkce, nelze jej ovládat. Proč se ale říká, že je Linux – tedy jádro – vybaven velkým množstvím aplikací?

Je to tím, že od začátku vývoje Linuxu se hodně změnilo a označení Linux se mezitím začalo používat pro něco trochu jiného než jen jádro operačního systému. K Linuxu se postupem času přidaly základní systémové nástroje, pak grafické prostředí a nakonec i uživatelské aplikace. Takovéto formě se správně říká *linuxová distribuce*, zkráceně jen distribuce, někdy „distro“. Mnoho uživatelů ale tyto pojmy vůbec nerozlišuje (často je ani neznají) a vše dohromady označují jedním slovem: Linux. Nyní již jistě tušíte, že Ubuntu je vlastně linuxová distribuce – obsahuje nejen Linux (jádro), ale i další nástroje a aplikace, které jsou určeny vám, uživatelům. Když si to zopakujeme, tak:

- původně označoval název Linux jen jádro operačního systému;

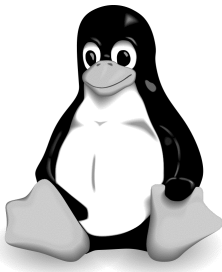
- nově a stále častěji se Linux používá jako výraz pro celou linuxovou distribuci – tedy nejen jádro systému, ale i systémové nástroje, aplikace pro uživatele, hry, softwarové vybavení;
- Ubuntu je název jedné z linuxových distribucí.

Linuxových distribucí existuje více, dokonce mnoho. V současné době je jich několik set. Z těch hlavních jmenujme například Debian, z něžž Ubuntu vychází, Mandriva Linux, openSUSE nebo Fedora. Uvedené distribuce jsou zaměřeny obecně a pokrývají potřeby běžných uživatelů. Kromě nich existují různé specializované distribuce, které se obvykle zaměřují na nějakou konkrétní činnost, např. zabezpečení sítě nebo záchranu dat z poškozených disků. Další distribuce se zaměřují na hardwarovou nenáročnost a umožňují tak využití starší techniky nejen v terminálovém provozu (tenci klienti), ale i jako běžné pracovní stanice. I Ubuntu má jednu takovou minimalistickou variantu, jmenuje se Xubuntu. Příkladů různorodosti bychom mezi linuxovými distribucemi našli opravdu mnoho.

Současné nejednoznačné používání slova Linux může mít v praxi na svědomí mnoho nedorozumění, z nichž některá si za chvíli ukážeme. Pokud chcete být korektní, měli byste o Linuxu hovořit pouze v případě jádra (nebo jádra říkat prostě „jádro“) a linuxové distribuce označovat jejich názvem (Ubuntu) nebo pojmem „distribuce“. Rozhodně byste ale neměli užívat téhož slova v různých významech.

V knize budeme používat označení jádro pro jádro systému (původní Linux), označení Ubuntu pro konkrétní linuxovou distribuci Ubuntu a Linux budeme používat ve smyslu obecné distribuce Linuxu (tam, kde výklad platí pro všechny distribuce a není omezen jen na Ubuntu).

Obrázek 1: Symbol Linuxu, tučňák Tux

Obrázek 2: Linus Torvalds – zakladatel a vedoucí vývoje jádra

Licence softwaru

Možná si říkáte, jak je možné vzít programy a jen tak je přidat k operačnímu systému a distribuovat dohromady. Nebo jak je možné upravovat a skládat si tento software podle potřeby do specializovaných distribucí. Odpověď je jednoduchá: licence linuxového softwaru tohle všechno umožňuje. Softwarová licence je pro uživatele velmi

důležitá, protože v ní autor specifikuje podmínku užití softwaru. A právě v licencích tkví největší odlišnost linuxového softwaru od běžného komerčního softwaru. Linux můžete distribuovat i prodávat podle potřeby komukoliv, přičemž je to legální. Mohli bychom říci, že uživatel má *svobodu při používání a šíření softwaru*.

A nejen při používání. Uživatel svobodného softwaru má právo na jeho zdrojový kód – má tzv. *otevřený zdrojový kód*. Zdrojový kód je lidsky čitelný zápis programu vytvořený programátory, běžný uživatel se s nimi jen tak nepotká. Ze zdrojového kódu se programy následně převádějí do jazyka počítače a spouštějí – to je forma známá uživatelům.

Ovšem máte-li k dispozici zdrojový kód s možností zásahu, máte kromě svobody používání i *svobodu při úpravách programů*. Opět platí, že běžní uživatelé této možnosti využijí jen těžko, ale velmi důležitá je pro programátory, správce a další odborníky z počítačové oblasti. Ti mohou a často také zasahují do zdrojového kódu programů a upravují je k obrazu svému. Proto platí, že uživatel takto svobodného softwaru je částečně i jeho tvůrcem a naopak – programy se vyvíjejí podle přání (a schopností) uživatelů.

Otevřený a uzavřený software

Úspěch Linuxu je jedním z důsledků této svobody a otevřenosti. Stabilita, bezpečnost, výkon i flexibilita mají základ právě ve svobodě uživatelů – vývojářů, neboť každý, kdo tomu rozumí, si může systém upravit pro své potřeby. Linux umí plně využívat nejmodernější superpočítače (na většině špičkových superpočítačů také běží), může běžet na mobilních telefonech či počítačích velikosti krabičky od sirek. Může sloužit jako pracovní stanice anebo obsluhovat rozsáhlé sítě o stovkách či tisících počítačů. To všechno je důsledek otevřeného vývoje Linuxu, v němž dobré vlastnosti zůstávají, špatné jsou odstraňovány a žádoucí přidávány.

Kolem jednotlivých programů i celých distribucí se vytváří jakási *komunita* uživatelů, programátorů, překladatelů a jiných přispěvatelů (grafiků, designérů apod.). Komunita přispívá k vývoji softwaru (nebo se o něj přímo stará) a často zajišťuje i kvalitní podporu, obvykle pomocí Internetu (diskuze, wiki apod.), nebo tvorbu dokumentace. Ke komunitě se může připojit každý, kdo má na zlepšení daného softwaru zájem – jednotlivci i komerční společnosti, velké či malé. Každý dělá, co umí. *Zní to jako pohádka, ale v praxi to opravdu funguje*. Přestože jde o model spolupráce naprosto běžný v jiných sférách lidského konání, u softwaru až tak běžný nebyl.

Všechny uvedené možnosti spolupráce dává komunitě právě otevřený zdrojový kód, potažmo licence softwaru – proto jsme o nich tak dlouho mluvili. Ukazuje se navíc, že tento otevřený model vývoje softwaru je stabilní vůči různým externím vlivům bez ohledu na to, jak různorodá je množina přispěvatelů. Má pozitivní vliv na kvalitu kódu, která určuje chování a vlastnosti programu: rychlost, stabilitu i bezpečnost. A díky tomu se stále více prosazuje na úkor tradičního uzavřeného modelu vývoje, který u běžného komerčního softwaru převládá.

Komerční software má licenci, která se ale oproti výše uvedenému jeví jako značně restriktivní. Užití komerčního softwaru je často vázáno na osobu, která jej koupila, často i na hardware, s nímž byl zakoupen (tzv. OEM licence). Programy obvykle nelze libovolně kopírovat – každý další uživatel si jej prostě musí také koupit. Nemůžete zasahovat do zdrojového kódu, který ani není k dispozici – takovému softwaru se říká uzavřený, tzv. *proprietární* software. Druhý důvod úspěchu Linuxu je v tom, že vytvořil protiklad vůči tomuto způsobu prodeje a šíření softwaru.

Pojem licence se u komerčního softwaru často používá též v přeneseném významu a označuje „koupený kus“ softwaru. Dostanete-li k počítači „licenci Windows“, znamená to, že jsou Windows zakoupeny a jejich používání je legální (tzn. není v rozporu s licencí – podmínkami použití).

Cena a šíření Linuxu

Důsledkem svobodné licence mimo jiné je, že můžete vzít DVD s Linuxem, vypálit je kamarádovi a bude to legální. Důsledkem je i to, že Linux můžete někde dostat či stáhnout zadarmo – i to je v pořádku. Neznačená to však, že Linux nutně musí být zadarmo. Existují firmy, které se prodejem linuxových výrobků či služeb živí. Což ostatně potvrzuje i tato kniha, kterou jste s největší pravděpodobností zadarmo nedostali. Je důležité si uvědomit, že chtít za Linux peníze není nelegální, protože to nijak neodporuje jeho licenci. *Uživatel má při volbě a nákupu Linuxu vždy svobodu výběru a vždy může jít tam, kde ho poměr cena/výkon zaujme nejvíce.*

Poznatek o volném šíření má jedno „ale“, za kterým stojí právě nejednoznačnost v používání slova Linux. Označíme-li slovem Linux pouze jádro, můžeme s ním provádět, co se nám zlíbí – z toho vznikl veřejný dojem, že Linux je zadarmo a zcela volně šířitelný. Jenže použijeme-li Linux ve smyslu linuxová distribuce, nebývá situace zdaleka tak jednoznačná. Výrobci distribucí občas dávají na média takový software, který nelze svobodně používat či šířit. Důvody jsou většinou praktické – nic jiného prostě k dispozici není. Pro příklady není nutné chodit daleko, takovým softwarem je například Skype, ale mohou to být různé jiné komerční programy, knihy (PDF) a podobně. V praxi to ale znamená, že Linux – tzn. distribuci – není vždy možné šířit bez omezení, ale je nutné brát ohled na skutečný obsah médií.

Máte-li plnou hlavu zdrojového kódu a licencí, není nutné dále v textu pokračovat a můžete rovnou přejít na kapitolu „Ubuntu jako distribuce Linuxu“, str. 12. My se podíváme do historie a ukážeme si, že není licence jako licence a otevřený zdrojový kód nemusí být nutně svobodný.

Svobodný software

Podívejme se chvíli na historické pozadí, které nám pomůže osvětlit, proč je linuxová licence jiná než u komerčního softwaru. Vysvětlíme si též pojem svobodný software, který jsme prozatím používali pouze intuitivně.

V osmdesátých letech vytvořila nadace *Free software Foundation (FSF)*, především pak její zakladatel Richard M. Stallman (RMS), alternativní model vývoje softwaru. Projekt pojmenovala *GNU*, aby název odrážel snahu odlišit se od mainstreamu, v té době tvořeného převážně z unixových systémů. Název GNU je rekurzivní akronym, který znamená „*GNU není Unix*“ (GNU's Not Unix). Cílem projektu GNU je poskytnout uživatelům všechn software tak, aby byli při jeho užívání zcela svobodní. Takový software označili ve FSF jako *free software* a správný překlad do češtiny zní *svobodný software*, nikoliv software zadarmo.

Jediný dosavadní model vývoje a prodeje softwaru byl model *proprietárního*, tedy vlastněného a uzavřeného softwaru, který jsme popsali výše. Model svobodného softwaru naopak zohledňuje jeho nehmotný charakter – *charakter informace*. Tento software nikdo nevládní, tak jako nikdo nevládní například matematické vzorce či vzorce chemických sloučenin. Autorům projektu GNU – zkušeným programátorům – šlo především o možnost upravovat dodaný software podle vlastních potřeb a sdílet úpravy i software s ostatními stejně, jako sdílíme jiné informace. Autorské právo přitom zůstává autorům softwaru zachováno.

Obrázek 3: Logo hnutí GNU

Tímto přístupem získávají uživatelé výrazně větší svobodu při nakládání s daty i samotným softwarem. Když už je řeč o svobodě, míní se tím *svoboda uživatele* – nikoliv práva autora omezovat uživatele softwaru. Jde o čtyři základní druhy svobody vyjmenované Free Software Foundation.

- Svobodu za jakýmkoliv účelem a jakýmkoliv způsobem software používat.
- Svobodu software zkoumat a přizpůsobovat ho svým potřebám.
- Svobodu rozdávat či jinak šířit kopie softwaru, a to jakkoli a komukoli.
- Svobodu program měnit a změny zveřejňovat.

Všechny tyto svobody zajišťuje licence *GNU GPL* (nebo jen *GPL*) vytvořená pro potřeby free softwaru (vytvořila ji FSF přesně s tímto záměrem). Podmínkou pro použití softwaru s GPL licencí je zachování stejných svobod všem uživatelům, jimž se software dostane do rukou – jakýmkoliv způsobem (stažením, koupí apod.). V praxi to znamená, že každý uživatel free softwaru má právo získat jeho zdrojový kód a s ním

podle licence nakládat. Právě tato vlastnost je solí v očích mnoha výrobců komerčního softwaru.

Podle názoru z Free Software Foundation by se měl Linux správně označovat jako GNU/Linux, protože nad jádrem Linux běží nástroje a aplikace z projektu GNU. I když chápeme historické souvislosti a další okolnosti, které za tímto názorem stojí, používáme označení Linux tak, jak je dnes běžné – tedy jako celou distribuci, viz upřesnění v předchozí kapitole. Důvody, které k tomu FSF vedou, najdete srozumitelně vysvětlené například na <http://www.gnu.org/gnu/why-gnu-linux.cs.html> a <http://www.gnu.org/gnu/linux-and-gnu.cs.html>.

Možná se vám zdá přístup GNU a FSF příliš ideologický, ovšem z historického hlediska je nezvratným faktem, že právě jejich „ideologický“ přístup vytvořil základ pro zcela odlišný model vývoje softwaru. Díky licencím FSF (GPL je v současné době jedna z nejpoužívanějších licencí) zůstávají zachována práva autorů i svoboda uživatelů. Svoboda daná licencí umožňuje vznik komunity, která spolupracuje na vývoji softwaru, což má pozitivní vliv na kvalitu programů atd. Projekt GNU vznikl v roce 1983, což je z počítačového hlediska téměř pravěk (více viz <http://cs.wikipedia.org/wiki/GNU>) a jeho postoj je proto celkem pochopitelný.

Open-source software

Podíváme-li se na problém svobodného softwaru jinak, zjistíme, že svoboda může být i omezující. Znamé rčení tvrdí, že svoboda jednoho (uživatele) začíná přesně tam, kde končí svoboda jiného. Právě proto vznikla iniciativa *Open Source Initiative (OSI)*, která díky požadavku na otevřený zdrojový kód (tzv. *open source*) zahrnuje podobnou množinu softwaru jako hnutí svobodného softwaru. Nikoliv však stejnou. V čem je rozdíl?

OSI jde především o dostupnost zdrojového kódu. V předchozí kapitole jsme si vysvětlili, že když je softwaru možno „nahlédnout pod kapotu“ – tedy do zdrojových kódů, je také možno najít chyby a navrhnout řešení. Jelikož se do zdrojových kódů takto otevřeného softwaru s postupem času podívá mnoho technicky zdatných uživatelů, tak je pravděpodobné, že výsledný produkt bude kvalitnější. OSI netrvá na svobodě pro všechny uživatele softwaru, ale na otevřeném zdrojovém kódu, který plodí lepší programy. Dá se říci, že záměry OSI jsou spíše praktické, zatímco záměry FSF jsou spíše ideologické.

Pojmy free software a open-source software uživatelům obvykle splývají. My se o nich zmiňujeme především proto, že v praxi můžete narazit na situace, kdy mezi nimi bude velký rozdíl.

Ubuntu jako distribuce Linuxu

Distribuce *Ubuntu* byla vytvořena v roce 2004 firmou Canonical jihoafrického miliardáře Marka Shuttlewortha. Je založena na distribuci Debian GNU/Linux, ale liší se

od něj zaměřením na uživatelskou přívětivost, snazší použití a pravidelnost vydávání. Nové vydání Ubuntu vychází každý půlrok, zpravidla v dubnu a v říjnu, vždy měsíc po vydání nové verze grafického prostředí GNOME.

Jednou za dva roky – zatím pouze v červnu 2006 a v dubnu 2008 – je vytvořeno vydání s *dlouhodobou podporou* (*LTS – Long Term Support*), které je určeno především na servery, pro firmy a obecně uživatele, kteří nechtějí přecházet na nová vydání každý půlrok. Tato LTS vydání jsou podporována tři roky na běžných počítačích a pět let na serverech (oproti 18 měsícům u běžných vydání). LTS je již verze 8.04, kterou držíte v ruce.

Každé vydání Ubuntu dostane přezdívku v podobě názvu nějakého zvířete s přívlastkem, jež začínají na stejné písmeno – postupuje se podle abecedy. Například toto vydání se jmenuje *Hardy Heron*, tedy otužilá volavka, minulé vydání se jmenovalo *Gutsy Gibbon* (drzý gibbon). Zároveň je každé verzi přiděleno číslo, a to podle měsíce a roku vydání. Současná verze vydaná v dubnu 2008 nese číslo 8.04 a *Gutsy Gibbon* byl 7.10 – nikoliv 7.1!

Ubuntu se od Debianu a dalších plně komunitních distribucí také odlišuje tím, že za ním stojí komerční firma, Canonical. Canonical vydává Ubuntu zdarma a má v úmyslu vydělávat na podpoře systému. Canonical zaručuje, že Ubuntu bude vždy dostupné zdarma. Název distribuce – Ubuntu – pochází z jazyků Zulu a Xhosa, kde se slovo Ubuntu vztahuje k široké filozofii, která hlásá, že jsme, jakožto člověk, součástí lidstva – bez něj bychom jím nebyli – a proto se vůči němu máme chovat velkoryse. Jedním z používaných překladů slova je „Jsem, kým jsem, kvůli tomu, čím jsme všichni“, v anglické verzi pak „I am because you are“.

Odvozeniny a varianty Ubuntu

Kromě základního Ubuntu existuje i několik dalších verzí, které se liší grafickým prostředím, výběrem softwaru a v neposlední řadě také zaměřením.

Kubuntu

Druhá distribuce zastupující Ubuntu je Kubuntu, které se od základu liší především grafickým prostředím. Zatímco Ubuntu používá GNOME, Kubuntu upřednostňuje KDE. Zároveň jsou v souvislosti se změnou grafického prostředí nahrazeny některé programy.

Obrázek 4: Logo distribuce Kubuntu

Obrázek 5: Logo grafického prostředí KDE

Xubuntu

Xubuntu je zaměřeno především na starší hardware – není tak náročné na výkon počítače. Používá tedy odlehčený grafický systém Xfce namísto GNOME. Opět jsou nahrazeny některé aplikace, podle toho, které v Xfce pracují lépe.

Obrázek 6: Logo Xubuntu

Obrázek 7: Logo grafického prostředí Xfce

Edubuntu

Tato varianta používá stejně jako Ubuntu GNOME, ale je zaměřena na vzdělávání, domů i do škol, proto „Edubuntu“. Obsahuje tedy navíc softwarové balíčky zaměřené na výuku a školství.

Obrázek 8: Logo Edubuntu

Gobuntu

Nejmladší z oficiálně podporovaných projektů odvozenin je *Gobuntu*, které se drží ideálů svobodného softwaru daleko přísněji než Ubuntu. Neobsahuje žádný software, který nelze uznat za svobodný (viz kapitolu „Svobodný software“, str. 10). Byla vytvořena ve spolupráci s projektem gNewSense, který budoval podobnou distribuci na základě Ubuntu i ve spolupráci přímo s projektem GNU. Používá GNOME.

Obrázek 9: Logo Gobuntu

Ubuntu Studio

Ubuntu Studio se, jak už jeho název napovídá, zaměřuje na umělce, konkrétně pak na zpracování hudby, videa a grafiky. Tomu je přizpůsobeno grafické rozhraní, výběr aplikací i samotné jádro. Tato odvozenina Ubuntu sice *není oficiálně podporována*, ale přesto je velmi populární a obecně považována za bezproblémovou.

Obrázek 10: Logo distribuce Ubuntu Studio

Pro koho je kniha určena

Možná po rozsáhlém úvodu váháte, zda je kniha určena právě pro vás. Pokusíme se vám pomoci a vysvětlíme vám, proč kniha vznikla. Linux je v poslední době nejčastější, anebo alespoň přijatelná, alternativa k současně nejpobulárnějšímu a monopolnímu systému společnosti Microsoft (mluvíme o osobních počítačích, nikoliv o serverech). Ubuntu je jedna z nejrozšířenějších distribucí Linuxu a *tato publikace se zaměřuje především na uživatele Windows se zájmem o prozkoumání a nasazení alternativy*. Dlužno podotknout, že předchozí používání Windows rozhodně není nutná podmínka pro čtení této knihy:).

S užíváním Linuxu přicházejí pro běžné uživatele nejen výhody, ale i občasné potíže, kterým se publikace hodně věnuje. V první řadě je nutné si uvědomit, že nejde o Windows. Programy psané pro Windows zpravidla nefungují v Linuxu a naopak; programy se instalují odlišnými postupy, problémy mají rozdílná řešení. Potíže, jakými procházíte při přechodu na Linux, jsou obdobné problémům dlouhodobého uživatele Linuxu, který by chtěl přejít na Windows. Doufáme, že s pomocí této knihy pro vás nebude větší problém je překonat a budete s Ubuntu spokojeni. Stále ale nevíte, jakou odbornou úroveň očekávat? Podívejte se na následující situace a posuďte sami:

- *Nikdy jsem neviděl(a) počítač* – pokud jste nikdy neviděl(a) počítač, nevádí, knihu si můžete v klidu přečíst a Ubuntu používat. Jen se před čtením knihy zkuste o počítači trochu informovat, neboť bez některých základních dovedností, jako je práce s myší, se prostě neobejdete.
- *Počítač sice umím ovládat, ale moc si s ním netykám* – v takovémto případě se knihy určitě nemusíte bát, je psána pro začátečníky, kteří počítačům nemusí příliš rozumět. Asi bude vhodné si knihu před instalací pročíst celou, ale nepochybujeme o tom, že vám přinese spoustu informací o Linuxu a jeho používání
- *Počítačům rozumím velmi dobře, ale chci se naučit s Linuxem* – i v tomto případě tuto knihu určitě využijete. Některé pasáže pro váš možná budou spíše opakováním, ale myslíme si, že nudit se nebudete.
- *Již jsem používal jinou linuxovou distribuci* – pokud přecházíte z jiné distribuce Linuxu, pak pro vás budou zajímavé především informace o tom, co je v Ubuntu jinak než v nich. Nahlédněte určitě do kapitoly „Instalujeme Ubuntu“, str. 29, dále třeba do „Co byste měli udělat po instalaci“, str. 47.
- *Jsem linuxový „guru“ a hledám dokumentaci* – v tomto případě hledáte na špatném místě. Tato kniha není určena jako dokumentace pro znalce, obsahuje informace o základní práci se systémem.

Typografické konvence

Pro zlepšení přehlednosti a čitelnosti používáme v textu několik různých druhů písma. Uvádíme je zde zároveň s příklady, kde na ně obvykle můžete narazit:

- *Kurziva* – slouží především ke *zvýraznění textu*. Uvidíte ji v souvislosti s nabídkou programů (určuje např. položku v menu nebo volby programu). Dále se vyskytuje při prvním uvedení důležitého nového pojmu.
- **Tučné písmo** – je silnější zvýraznění tam, kde to považujeme za vhodné. Obvykle se s ním setkáte v pasážích, kde **lze opravdu něco pokazit**. Typickou situací je např. rozdělení nebo formátování disku, kde je potřeba dávat obzvlášť velký pozor, protože přehlédnutí důležitého údaje může mít zcela fatální následky (v tomto případě ztrátu dat na disku).
- **Neproporcionální písmo** – používáme pro odlišení komunikace s počítačem. Neproporcionální písmo označuje příkazy a jejich parametry, klávesové zkratky, jména souborů a jejich obsah – např. výpisy konfiguračních souborů. Dále jím píšeme všechny webové odkazy a e-mailové adresy.

Pro zvýraznění větších částí textu používáme speciální bloky textu vysázené menším bezpatkovým písmem na šedém podkladu. Každý blok je navíc označen malým obrázkem (ikonou), který již na první pohled určuje jeho význam. Celkem používáme čtyři ikony s těmito významy:

Ikona „*tip*“ se objevuje tam, kde si myslíme, že by vám naše rada mohla pomoci zlepšit nebo zrychlit práci se systémem Ubuntu.

Tato „*poznámka*“ obsahuje obvykle další vysvětlující text k probíranému tématu. Text v poznámce považujeme za důležitý natolik, že jsme se rozhodli jej raději oddělit, a navíc i trochu zvýraznit. Zajímá-li vás, jak věci fungují, věnujte našim poznámkám pozornost.

Jako jakési „*doporučení*“ uvádíme to, o čem jsme přesvědčení, že byste měli udělat. Naše doporučení není nijak závazné a konečné rozhodnutí bude na vás, ale určitě je sem nepíšeme pro nic za nic, že?

Na ikonu „*upozornění*“ dávejte dobrý pozor! Používáme ji jen zřídka a obsahuje velmi důležité informace. Přehlédnutím byste si mohli způsobit nečekané komplikace – v některých případech například až ztrátu dat na disku!

V elektronické verzi knihy jsou navíc barevně odlišeny odkazy, které lze přímo použít v prohlížeči souborů PDF – jde o tzv. *aktivní odkazy*. Jsou to internetové adresy, odkazy na kapitoly a stránky uvedené u pojmů v rejstříku. Můžete je využít pro rychlejší pohyb v textu.

Bloků s ikonami, jež jsou v pravém dolním rohu označeny stejně jako tato, by si měli všimnout především uživatelé operačního systému Microsoft Windows – zvláště pak ti, kdo pracují s Ubuntu poprvé. Pomohou jim s pochopením některých odlišných vlastností, případně se týkají spolupráce či souběžné existence obou operačních systémů na jednom počítači.

Příkazy a výpisy

Při dlouhých výpisech konfiguračních souborů a nebo u zadávání příkazů se můžete setkat se speciálními znaky „\“ a „→“. Oba jsou používány jako rozdělovače tam, kde by se celý řádek do knihy nevešel, a měli byste na ně dávat pozor. Znak „\“ se používá jako obyčejný rozdělovač a tedy výpis

```
sudo apt-get --purge remove \  
k3b
```

znamená ve skutečnosti jen jeden řádek:

```
sudo apt-get --purge remove k3b
```

U druhého znaku „→“ byste měli dávat větší pozor, protože označuje nejen rozdělení řádku, ale i rozdělení slova – příkazu, parametru, čili obecně řečeno rozdělení libovolného textového řetězce. Výpis uvedený takto:

```
sudo apt-get build→  
-dep k3b
```

proto znamená:

```
sudo apt-get build-dep k3b
```

Všimněte si spojeného slova, v tomto příkladu jde o parametru příkazu `apt-get`. Nesmí v něm být mezera, protože ta zcela změní význam příkazu a způsobí chybu. Příkaz pak vůbec neproběhne!

Hlášení chyb

Přesto, že na knize spolupracovalo množství autorů a korektorů, můžete v ní narazit na chyby. V takovém případě nás, prosíme, kontaktujte s popisem chyby, abychom ji mohli do dalšího vydání knihy opravit. Můžete nám zasílat i nápady na zpracování a zařazení některého tématu či aplikace, stejně jako vaše postřehy nebo připomínky k obsahu knihy i k obsahu DVD médií. Společně tak můžeme knihu do dalšího vydání v mnohém zlepšit. Tým autorů je dostupný na e-mailové adrese kniha@ubuntu.cz.

Problémy s provozem Ubuntu či jiné dotazy řešte na správných místech, tedy především v diskuzích na serveru <http://forum.ubuntu.cz>, případně na wiki stránkách na adrese <http://wiki.ubuntu.cz>.

Objevíte-li chybu (tzv. bug) v Ubuntu, nahlaste ji vývojářům Ubuntu na adrese <http://bugs.launchpad.net/ubuntu>, což je oficiální místo pro hlášení chyb v Ubuntu. Chyba bude vývojáři opravena a oprava bude zveřejněna obvyklým způsobem v aktualizacích nebo v příští verzi Ubuntu. Uživatelé s jazykovým hendikepem uvítají možnost nahlášení chyby v češtině na adrese <http://www.ubuntu.cz/nahlasit>. Další odkazy a zdroje informací najdete v kapitole „Další zdroje informací“, str. 241.

Poděkování

Nejdříve musíme poděkovat všem vývojářům, kteří se na vývoji Ubuntu a Linuxu obecně podíleli nebo podílejí, neboť bez jejich práce by velká část Ubuntu (a ani dalších linuxových distribucí) pravděpodobně nikdy nevznikla. Díky nechceme upřít ani přispěvatelům, korektorům a dalším spolupracovníkům, kteří se se podíleli na tvorbě knihy a médií.

Speciální dík zaslouží česká komunita okolo Ubuntu za vynikající podporu a z ní pak jmenovitě Jenda Vančura za prvotní rozhybání projektu. Významnou roli hrálo při realizaci knihy Občanské sdružení Ubuntu Česká republika a Vojtěch Trefný, kteří si zaslouží velké poděkování.